

پیشگفتار

جغرافیای روستایی، به مثابه جغرافیای روستاها، با جغرافیای کشاورزی و جغرافیای زراعی متفاوت است. در روستاها بسیاری از افراد به کار زمین داری اشتغال ندارند، از جمله کارمندان، بازرگانان، صنعتگران و حتی کارکنان صنایع. این عناصر در مرکز توجه جغرافیای زراعی قرار ندارند. ارتباط این عناصر با امر کشاورزی تا آنجاست که بتوانند آن را تحت تأثیر خود قرار دهند. عناصر غیر کشاورز مقیم روستاها محلی بیش از شهرنشینان در جغرافیای زراعی ندارند، زیرا اینان نیز در چارچوب مناسباتی مشابه می‌توانند بر امر کشت و زرع تأثیر بگذارند؛ در مقابل، گاه با شهرنشینان کشاورز برخورد می‌کنیم. جغرافیای زراعی با جغرافیای کشاورزی نیز متفاوت است. جغرافیای کشاورزی بیش از جغرافیای زراعی به جنبه‌های فنی و اقتصادی مسئله توجه نشان می‌دهد و در آن بیشتر بر علم فلاح، یعنی علم به مناسبات میان تولید زراعی و تکنیک کشاورزی و همچنین بر اقتصاد تولید زراعی تکیه می‌شود. بدین‌قرار، جغرافیای کشاورزی می‌تواند نتایج اقتصادی یک کشت معین را جدا از مجموعه کیفیات انسانی آن مورد مطالعه قرار دهد، در حالی که جغرافیای زراعی بیش از جغرافیای کشاورزی بر تغییراتی که بهره‌برداری کشاورزی در مناظر جغرافیایی پدید آورده است تکیه می‌کند و بیشتر در جستجوی تأثیرات زمان حال است (درثو، ۱۳۷۱: ۲۹۳-۲۹۴).

کشور ایران از تنوع جغرافیایی، اقتصادی و اجتماعی بسیار زیادی برخوردار است. تنوع مزبور همراه با سرعت تحولات جاری سبب می‌شود که مطالعات روستایی نیازمند تجدید نظر سریع باشد. امروزه این مطالعات در قالب طرحها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های ختم تحصیلی منطقه‌ای انجام می‌گیرد.

این مجموعه به پیروی از سرفصل مصوب درس جغرافیای روستایی ایران تهیه شده است. به همین دلیل، برخی از فصول و محتوای آن چنان که باید و شاید با خواست نگارنده هماهنگی ندارد و ممکن است از انسجام لازم نیز برخوردار نباشد. از طرفی، حجم مجموعه اطلاعات موجود به قدری است که انتقال آن به ذهن دانشجو نه میسر است و نه مفید. آنچه اهمیت دارد گسترش روشها و نحوه اندیشیدن است که دید محققان را رو به افق بی کران می‌گشاید. با این دید، در این مجموعه، مسائل کلی مورد نظر مطالعات جغرافیای روستایی مطرح شده و زمینه لازم برای بحث و تبادل نظر بین دانشجویان سطوح مختلف تحصیلی و اساتید فراهم شده است. در تدوین این مجموعه، نگارنده و ام‌دار دو نفر از دانشجویان برجسته دوره دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، خانم حوریه مرادی و آقای عادل سلیمانی است، محققانی که با اشتیاق و صف‌ناپذیر، مهر فراوان و بلندنظری نقش ارزنده‌ای در تدوین کتاب داشته‌اند. همچنین جا دارد از سرکار خانم سمیه یحوی که با دقت نظر فراوان نمونه‌خوانی و کنترل فنی این کتاب را به عهده داشته‌اند و از سرکار خانم هاله معیری کارشناس گروه جغرافیا و سرکار خانم پری حیدری به دلیل پیگیری‌های مستمر که با صبر و حوصله فراوان کمک بسزایی در پیشرفت این کتاب نموده‌اند تشکر و قدردانی نمایم.

مؤلف سپاس قلبی خویش را به حضور فاضل فرزانه، استاد علم و آزادگی، دکتر سیروس سهامی تقدیم می‌دارد که در سایه توجهات ایشان توانسته است از دور دستی بر حرفه معنوی معلمی در دانش انسانی جغرافیا داشته باشد.

امید است مطالب این مجموعه بتواند در گسترش توان تحلیل علمی دانشجویان و علاقه‌مندان مفید واقع گردد و مبنایی باشد که هریک از بخشهای آن توسط محققان با جزئیات بیشتر مطالعه شود و در توسعه سرزمین تاریخی و با سابقه درخشان ایران مؤثر افتد.